

Neményi: 80 év

Van két rokontudomány, a szociológia és az etnográfia, más néven kulturális antropológia, mindkettő kulturális rendszereket vizsgál. A szociológia makroszinten folytatja elemzéseit, míg az antropológusok egy-egy apró közösség ügyeit elemzik, módszerük biografikus, ennyiben élményközeli. Mindkét megközelítés strukturális, és egy adott társadalom jelenére irányul. Van egy másik hagyomány, a történeti tudományok szemléletmódja, amely viszont a múlt idő mentén rendezi sorba állításait és kétségeit. Úgy tűnik nekem, hogy Losonczi Ágnes e három szemlélet együttes alkalmazására hajlik, mégpedig egy olyan szempont szerint, amelyet bizvást nevezhetünk egyedülállónak.

Losonczi ugyanis nem csinál mást, mint a szociológusok témáit egy hosszú időfolyamat – az Áginak oly kedves francia nyelven, Braudel nyomán meghonosodott kifejezéssel: a „longue durée” – mentén értelmezi, viszont ezt a narratívát újra és újra képes a biografikus módszerrel, az etnográfusok életközelségével együtt alkalmazni. Ritka képesség ez, korszerű szóval olyan konstrukció, amely félreismerhetetlenné teszi Losonczi munkáit, és mintegy vízjelként vonul át életművén.

Már első nagy monográfiáiban kimutatható ez a módszer, a narratív elemzés módszere, amely kiválóan alkalmas a szociológia és az antropológia eltérő léptékei közti párbeszéd megteremtésére. Antropológusnak és szociológusnak lenni ugyanis, minden egyébtől eltekintve, egy fontos különbséggel jellemezhető: a szociológia gyakran érzéketlen azoknak az intézményeknek a szereplői iránt, amelyeket elemez. A bürokrácia, az állam, az egészségügy, az iskola, vagy a család klasszikus nagy szociológiai témák, amelyek mindegyikében ott rejlik a biografikus mozzanat: a hivatalnokok, a tanárok, a betegek, az orvosok, a férjek, a feleségek története. Az etnológusok – s ennyiben Losonczi feltétlen etnológus is – a szociológia fő áramainak képviselőivel szemben azzal a csodálatos képességgel vannak megáldva, hogy egy-egy élettörténet rekonstrukciója segítségével teszik érthetővé a társadalomtörténeti összefüggéseket. Mint ha folyamatosan a látcső egyik illetve másik végét használnánk, hol fölnagyítanánk, hol eltávolítanánk magunktól egy-egy tárgyat, hol a részletek, hol nagy összefüggések kerülnének elénk, s a váltás logikája nem más, mint az elbeszélés technológiájából következő dramaturgikus feszültségek iránti elvárás. Losonczi ugyanis – mint pl. az *Ártó-védő társadalomból* vagy a *Sorsba fordult történelemből* világosan kiderül – azzal a ritka képességgel rendelkezik, amelynek értelmében egyszerre tudja a szociológus illetve az antropológus szenvtelenségével megteremteni egy-egy rendszer leírását, ugyanakkor azonban

a biográfia, az élettörténet minden egyes alkalommal megjeleníti a személyesség drámáját, azaz Losonczi könyveiben mindig feltűnik a történelmet elszenvedő mindennapi ember. Ahogyan például a *Sorsba fordult történelem* használja a visszaemlékezések narratíváit, ahogyan azokból megformálja a nagy összképet, s egyben éles fénybe állítja az összes apró részletet, ezt a szinte példátlan kettősséget joggal tarthatjuk Losonczi tudományos módszertana lényegének. Azaz, nem pusztán a határterületen való mozgásról van szó, az általa oly magától értetődő természetességgel gyakorolt transz-, illetve interdiszciplinaritásról, hanem arról, hogy a nagy személytelen történések és a mikro-historiográfikus történetek folyamatosan egymást interpretálják, egymást erősítik. Társadalmi osztályok tűnnek fel egy-egy kategória megjelenítőiként, de a történet egy ponton mindig egy történeten keresztül válik érthetővé, a személytelen szükségszerűség elé kerül a szolidaritást kiváltó és követelő személyiségek története.

Losonczi Ágnes módszere tehát nem más, mint az amúgy legkorszerűbbnek tekinthető angolszász és francia társadalomtudományos metódus: a léptékváltások stratégiája. Azonban ami különösen megejtő, az az, hogy szemben sok nehézkesen fogalmazó, a meta-elméletek bonyolultságában elvesző kortárs szerzővel, Losonczi mindezt érzékletes magyar nyelven, a nagyképűségtől végtelen távolságra, bölcsen, magától értetődő könnyedséggel műveli. Ez a nagy lecke: úgy írni, hogy az ne csak néhány száz, elsősorban szakmabeli olvasója számára legyen releváns, hanem azok számára is élményszerű olvasmányt nyújtson, akikről ezek a szövegek szólnak. És ezt tarthatjuk Losonczi Ágnes évtizedek óta megőrzött sikere titkának, hogy mindig érthető olvasmányt, emberi szolidaritást ígért, nyújtott azoknak, akikről írt. Tudós ennél többet nem akarhat.